

ROTT JÓZSEF
A ragaszkodás mámore

(részlet)

Megpihentem a tiszafa alatti padon, melyen Erzsók némmel ücsörögtünk egykoron.

A temetőgondnok éppen alágyújtott az árokparton kupacba gyűlt száraz virágoknak, koszorúknak, majd a villanyélre támaszkodva nézte a gomolygó füst nyomán felcsapó lángot. A sírkövek, mint lassan olvadó sötömbök, valósággal elvakítottak a verőfényben. Gyászoló, emlékező látogatót sehol sem láttam. A bukszusok tömött zöld lombját szellő borzolta. Ekkor vettem észre, hogy a Bucsy-kripta kovácsoltvas kapuját nem fogja a zár.

Ellenállhatatlan erővel vonzott a homályos belső tér. Csak a nyirkos, télen fütetlen vagy rosszul fűtött kőfalaknak van ilyen dohos, a lélek mélyéig ható szaga. Elhanyagolt kastélyoknak, templomoknak és faluszéli haranglábaknak. Mindig a magaménak éreztem ezt a más-sal össze sem téveszthető, tömény levegőt.

Elmerengtem a kazetták vésete fölött. Mintha egy családtörténet részletei elevenednének meg előttem a betűformák változása által. A szecesszió jegyében fogant századfordulós véseteket egyre puritánabb, hurkokat és cikornyákat nélkülöző, tárgyilagos munkák követték. Minden bizonnyal a család kívánsága szerint. Hiszen ilyenek ismertem a Bucsykat: karakánok voltak, de nem kevélyek. Vagy csupán utóbb gondolom ezt? A kegyességre hajló emlékezet tréfál velem?

Elegendő pár évtizednek eltelnie ahhoz, hogy az ember mindent más színben lásson... Valóban! Hová esik a Bucsy egykori gögje a mai újjgazdagok harsány elbizakodottságától? Mintha csupán azért haladna előre a történelem, hogy egyre hangosabbak, gátlástalanabbak és magamutogatóbbak lehessünk. Tömegesen. Minél nagyobb zajt csapunk, annál előrébb vagyunk a földi rangsorban. Mintha kizárólag az táplálhatná az önbecsülésünket, mennyi sóvárgást, kellemtlenséget és fájdalomat ébreszthetünk másokban.

Már láttam egy ideje az utolsó sírfeliratot, ám vagy a szememnek, az eszemnek nem akartam hinni. Még az is megfordult a fejemben, hátha rosszabbodott az állapotom az utóbbi órák érzelmi megpróbáltatásaitól. Végig gondoltam Tóth doktor intelmeit. A gyógyszerert szedem. Vonatra nem szálltam, aktatáskát, tervrajzokat nem hoztam magammal. A gyomrom nem hagyom üresen... Igen. Muszáj leszennem, ha majd kijutok innen.

Megcirógattam az ujjbegyemmel a feliratot: Bucsy Irma 1927. 08. 08. – 1944. 10. 18.

Szívünk szerint, két kézzel markolnánk akár a megfoghatatlant is... Vagyis meghalt Irma azon a sáros ősön! Eddig jutottam gondolatban, amikor léptek zaját hallottam. Úgy fordítottam hátat, mint akit tetten értek.

Velemkorú, elfátyolozott arcú, elegánsan karcsú nő állt meg a kriptaajtóban, és némi türelmetlenséggel nézett rám. Bemutatkoztam, ő meg szótlánul vizet töltött egy kőkehelybe. Izmos lábszára megfeszült a harisnya alatt, ahogy előrehajolt.

Olyan érzésem támadt, mintha mindkét lábával görcsösen kapaszkodna a talajba. Elhelyezte a vágottvirágcsokrot, és tanácstalanul forgolódott, hová tegye a zizegő celofánt. Elvettem tőle.

A temető mélyén rákezdett egy véső és kalapács. Apró koccanásokat lehetett hallani, megfontolt, egymást követő ütésekkel. A sírkert fölött elterülő visszhang megsokszorozta, állandósította a zajt. Szinte magam előtt láttam a lassan formálódó, fegyvelmezett betűket: Bucsy Irma 1927...

– Azt mondja, itt lakott? – lépett ki a nő a kovácsoltvas kapun.

– A háborúig.

– A háború – mondta.

Nyílt, mégis bizonytalan volt a tekintete. Mint akinek akarata lenne mások szemébe nézni, ám az őszintesége rendre viszonzatlan maradt. Szép, enyhén fonnyadó arca volt. Különösen megkapott a szájsarka rebegeése, amikor rövid habozás után kezét nyújtott.

– Bucsy Irén vagyok.

– Irma húga!

– Ha úgy tetszik.

Tudja, én szerettem a hűgát, kezdtem volna kendőzetlenül, ám időben meggondoltam magam. Amúgy is badarságot beszélnek. Csak csodáltam Irmát. Szerettem volna szeretni, mint minden egészséges, vágyakra képes fiú azokban a kegyetlen időkben, amikor annyi szükségünk lett volna a szeretetre. Bucsy Irén ráérezett a vívódásomra, mert baráti hangon folytatta a temetőkapuhoz vezető széles gyalogjárón.

– Erzsók él még?

– Ismerte a nénémet?

Fölkapta a fejét.

– Szóval eltávozott...

A közeli betérőre mutattam.

Bucsy Irén határozott léptekkel elindult a márványoszlopok között Erzsók néném sírja felé. Könnyű, zárt cipőjének a sarka aprópénz nagyságú, kerekded lyukakat nyomott a puha talajba. Engedelmesen követtem.

– Sosem szerette a hideget – magyaráztam, mert egyszeriben félni kezdtem a közénk ékelődő csendtől. – A fagyos, csúszós utakat.

Föllebbentette fátylát a szürke fejfánál.

– Akácból készült – szabadkoztam.

– Illik hozzá – mondta.

– Mindig akáccal tüzeltünk. Olesó, igénytelen fa. Jól hasad és vágás után egy-két héttel már használható.

– Szívós, ellenálló teremtés volt – mondta Bucsy Irén.

Hirtelenjében nem tudtam, az akácból hasított fejfára vagy a nénémre gondol. Emlékek sokasága fénylett föl bennem. Magam előtt láttam a nénémet, ahogy szuszogva, fújtatva fát hasogat a féltető alatt. Húsos arca kipirult, nehezen hajolt. A csonttá aszott gyertyán rönkön nagyokat huppant a balta foka. Hasadt, szálirányban szétszakadt a friss akác, és áradt a savanykás illata. Kétszer melegszik, ki maga hasogat, mondja a néném. Még kisfiú vagyok, minden idegen és ijesztő, az édesanyám és édesapám hiányát szenvedem elsősorban. Ismeretlenek a köröttem éledő és szunnyadó hangok, a szagok és árnyak. Rossz fekvés esik az ágyamon, fázom, az esti ima sem segít álomhoz. Éhes vagyok, mindig éhes, mégsem kell az étel se a szememnek, se a gyomromnak. Erzsók néném leengedi a kötényéből az íziben hasogatott fát a köré, a tűzhely mellé. Zörög a pizskavassal, hamu és koromszag kaparja a torkom. Aztán felszökik a füst, együtt nézzük a gyöngé gyújtóst harapdáló lángokat. Néném magához szorít, melegszen. Most pedig fenségesen bevacsorázunk, mondja szuszogva... Alig győzöm kivárni, hogy az abroszra kerüljön a kenyér, szalonna.

– Marad még? – kérdezte Bucsy Irén csöndesen.

– Mehetünk – mondtam a zsebkendőmmel foglalatokodva. – Honnan ismerte a nénémet?

Bucsy Irén lépést vétett. A szememnek oly kedves arca rejtve volt előttem, a hangja árulta el, hogy őt is fogva tartják az emlékek.

– Erzsók találta meg azon az őszi éjszakán Irmát.

– Sosem említette.

– Éjnek évadján zörgetett sárosan, bőrig ázva. Az ablakból látta meg, így mesélte nekünk, és semmi tovább nem volt hajlandó mondani. Egyenest hozzánk jött. Imre bátyám valahol tivornyázott. Én még szinte gyerek voltam. Nem tudhattam, hogy a halál mindentől elvá-

laszt. Hogy visszavonhatatlan. Csak kapkodtam céltalan. Mit tegyünk?! Együtt talpaltunk át árkon, sáron, pocso-lyákon a tiszteletes úrhoz. Ő küldetett el orvosért, csendőrért... Úgy zuhogott az eső, morajlott az ég, hogy kiszakította a kezünkéből az esernyőt. Már hajnalodott, mire a partra értünk. Erzsók alig állt a lábán. Előbb őt kellett ellátnia Kriszt doktornak.

– Irmáról beszéljen, az istenért!

– A bokáig sem érő parti sekélyesben feküdt, arccal a vízben.

– Lehetetlen...!

Remegett a fátyol Bucsy Irén arcán, ahogy megszólalt.

– A csendőrök gyanakodtak... Azon az éjszakán találták meg Rózsa Lalit, minden csontja törött. Mi történt azon az éjszakán?... Sosem fogjuk megtudni!

Sötétkék luxusautó várta a temetőkapuban és türelmetlen sofőr, mert amint meglátott bennünket, borzongás futott végig a fényes fémtesten, és felduruzsolt a motor. Bucsy Irént, velem ellentétben, nem feszélyezte a sötétített ablakok mögül tapasztalható maradtalanság. Vízet engedett a markába a nyomós kútnál, rövid bűvészkedés következett a kézitáskájával meg a fátyollal, majd az ujjai résén kicsorgó víz gyöngyöző maradvékával meghűsítette a homlokát.

Úgy találtam, megengedhetek magamnak egy utolsó kérdést.

– Imre bátyja...?

Bucsy Irén bosszankodva nézett elegáns, lapos orrú cipőjére. Toppantott, hogy lerázza a puha bőrön megta- padó vízcseppeket. Már azt hittem, eleresztette a füle mellett a szavam.

– Még azon az őszi nyugatra szökött – mondta. Szenttelessé váló hangjában először éreztem kelletlen- séget. – Fogolytáborba vetették. Tífusz végzett vele.

Búcsúzkodás nélkül akart az autóba ülni, egy gondol- lat mégis megfordította, s míg mögötte halk szisszenés- sel vagy félarasznyit lejjebb csúszott a sötét ablaküveg, kezét nyújtott. Csakhogy ennek a mozdulatnak már semmi köze sem volt az iménti beszélgetéshez, ezt mindketten tudtuk.

Az ajtó kinyílt magától, mielőtt a krómozott kilincshez ért volna. Karcosú, kissé merev felsőtestén éppen csak annyit hajlított, amennyi feltétlenül szükséges volt ahhoz, hogy beférjen. Elhelyezkedett a mindvégig szótlan vezető mellett. A tenyészlovak közelében viselkedhettek ilyen fölényes magabiztossággal felmenői. Ehhez a vele született bájhöz és könnyedséghez kerestem, s úgy látszik, talált életformát Bucsy Irén megnevezetlen párja oldalán.

Mégis csak szánni tudtam, ahogy utánuk baktattam a poros úton a faluközpont felé.

Más volt a szülőfalum, mégis ugyanaz: az esztendőről esztendőre visszakurtított, alig virágzó akácok az út mentén, a porták mélye felé terjeszkedő házak, az úttesten csipegető galambok. Mintha ugyanazt az egyszer már jól megdagasztott tészta gyúrnák meg újra és újra, minden művellettel tovább rontva a süthetőségén – ilyen érzés kavargott bennem a falu láttán, miközben hiába igyekeztem megidézni Erzsók néném búbos kemencében sült kenyerét. Hol a tenyeremet dörzsölő érdes tapintása, hol az illata, hol meg a torkomat, gyomromat kitöltő melege hibádzott.

A piac környékét manzárdos sorházak uralták. A néhai Bucsy-háznak hírét-hamvát sem láttam. Nyomott homlokzatú szegletekkel hivalkodó művelődési ház terpeszkedett a helyén parkolóval, játszótérrel. A megmegújuló forgalom zaja megülte a faluközpontot. Kocsmá előtt haladtam el. A falnak, korlátnak támogatva biciklik sokasága várakozott. Ömlött a szó a söntés füstös mélyéből. Erre a korra már talán nem is lehet emlékezni majd, legföljebb töredékszerűen. A ránk zúduló milliárdnyi inger megüli az érzékszerveinket, a gondolatainkat fojtón. Utóbb mi marad? Virtuális morzsák, valós vagy mondvacsinált szenvedések verejtékszagától körbelengve. Érzékletesebben beszél majd a korról egy-egy sláger egyszerű és közönséges dallama, mint a rendezetlen gondolataink. Úgy intéztem, hogy elkerüljem az atyai házat, elég volt mára a megpróbáltatásokból. Minden hiába. Szántszándékkal sem tudtam távol tartani a gondolataimat az édesanyámtól... Hogyan gondolkodik egy forradalmár? Mitől lesz hős, aki a tömeg élére áll? Aki cselekvésre bír másokat? Alapvető különbség közte és a környezete között, hogy mer elsőként cselekedni. S ehhez, a saját életem kudarcából tudom, nem alkalmas a remegő láb. Hiába vagyok tisztában a múlttal, tenni még az igazamért sem tudok. Mintha az izmaim és az idegszálaim csak másféle parancsnak engedelmessé válnának. Beleremegek az ellenkezésbe, mintha bűnben járnék... És mi tagadás, bűnös is vagyok. Annyi mindent elhallgattam a családom előtt... Ha nem volt előttem az édesanyám arca, akkor a sorsunkat összekötő fájdalom tört rám. Mit gondolna a falunkról, ha élne? Ugyan. Ha élhetne az édesanyám, aligha ilyen lenne az ország.

A gangos, faoszlopos parasztházakat már nem parasztok, a gazdaházakat nem gazdák lakják. A nagygazdák, terménykereskedők cirádás oromzatú, tágas belterű házaiból posta, gyógyszertár, párház és más középületek lettek. Az egykori lakók pedig szétszórattak. Csontjuk névtelen sírokban sárgul a Don-kanyarban, a Gulágon, a kevésbé szerencsétleneké meg közeli s távoli városok köztemetőiben. A szövetkezetbe kényszerített parasztok, nehézipari munkások vasutasnak, kereskedőnek nevelik a gyerekeiket. Azon vannak, menjenek, boldoguljanak, ahol lehet. A búbos kemencéket elbontották az idők során. A gangokat beüvegezték, az istállókból garázs lett vagy gyom verte vályogkupac. Semmi sem az, aminek gondolnánk... Nincs az a ház, amely láttán megmondhatnánk, miféle emberek lakják. Talán már maguk a háziak sem tudnák meghatározni, kicsodák valójában. Hová s kik közé tartoznak. Sokkal inkább, hogy kikhez nem akarnak tartozni. Semmi áron... Ahány ház, annyi féle kerítés, vakolat és tetőcserép. Kényszermegoldások, toldás-foldások, félkész külső tatarozások. A hiányok és csorbák beszédesebbek a késznél. Már nem árvíz, nem tűzvész és nem háború pusztít mifelénk, hanem a szegénységből, rögtelenségből megálmodott, lelket és szellemet nélkülöző sivár többre vágyás.

Komor hangulatban róttam az utat.

Arra a holt víz-parti éjszakára kanyarodtak vissza a gondolataim. Bucsy Imre érte utol gyilkos indulattal a hűgát? Irma ölte magát a vízbe mérhetetlen szégyenében? Baleset történt? Ha Erzsók néném ismerte, jól őrizte a titkot... Minden bizonnyal végigaludtam azt az égzengéses éjszakát, amikor ő nyakába vette a falut... Megint más fényben láttam a nénémet. Vajon zaklatták a csendőrök, nyomozók a történetek után? Ekkor sajátította el egész életére a ne szólj szám, nem fáj fejem mondás féligazságát? Vagy őt is vallatták, kínozták éjszakákon át? Megalázták, önmaga előtt is utálatossá tették?... Maradhat-e elegendő önbecsülése az embernek a testi-lelki megaláztatások után...? Vagy végképp kívül rekedünk?! Törvénytelen korokban nincs lehetőség a jogorvoslatra... Bucsy Irén mindenestre őszinte tisztelettel beszélt a nénémről. Ha hallgatott Erzsók, okkal hallgatott... A lélek nagysága ez a titkokat őrző, önnön vállalt magány? Gyávaság?... Szánalmas az az ember és az a közösség, amely öregasszonyokon akarja számon kérni a múltját! Így is nehéz a valóság...

Baljós, a rosszulleteimet kísérő érzés kerületgett. Egy boronasorral elrobogó traktor port verve rám dudált. Ekkor vettem észre, hogy az úttesten haladok. Meglazítottam az ingem nyakát. Előkotortam a gyógyszert, és bevitettem víz nélkül, a markomból. Tóth doktor mondására gondoltam. A valóságról. Most értettem meg iga-

zán, miről beszélt nekem. Hiszen a valóságnak is vannak rétegei! Mélyebb és mélyebb rétegei. Az első szintje a napi létezéshez, létfenntartáshoz elegendő. Táplálkozás, szaporodás... A jelenlegi állapotomban vajon hányadik réteget birtoklok a valóságnak?... S melyik a minden más szintet egyesítő dimenzió?

Teraszos, színes napernyőkkel körberakott kifőzdét láttam a sarkon satnya akáccokkal a bejáratában. Leültem egy közeli asztalhoz. Úgy helyezkedtem el, hogy ne érje az arcomat a napfény, és lássam a nagy utcát.

Az úttest két oldalán sima kérgű, apró levelű, a nyár derekára majd ehetetlen bogyókat érlelő díszfák sorakoztak mértani rendben. Ágaikat még a hulladékot kutató verebek sem részesítették előnyben. A derékmagas sövényen hintáztak, s nagy lármával lecsaptak a vonatokról lepotyogó száraz takarmányra. A református templom és a községháza felől kerékpárok húztak el előttem. Munkagúnyás, borostás férfiak köszöntek össze teli talppal tekerve a pedált, mintha hegyre tartanának. Az elvásott bőrülésen rongy, olykor a sodronyra húzott svájcisapka szolgált ülés gyanánt. A szemközti gyógyszertár, a néhai Szegerdőd-ház lengőajtaja fáradhatatlanul nyikorgott. Két fejkendős, fényes arcú aszszony beszélt egymáshoz a lépcsőn. Nem tudtam eldönteni, hogy veszekednek-e, vagy szenvedélyesen egyetértenek valamiben. Az úttesten vergődő por felgomolygott a forgalom nyomán, aztán aláereszkedett a napernyőkre és az asztalomra.

– Ideki' nincs kiszolgálás! – vetette felém egy betéző fiatalember.

Valóban régóta ücsörögtem a teraszon egymagamban. Kivert a víz a napernyő alatt megszoruló melegtől. A fiatalember mögött léptem be a fehérre meszelt helyiségbe.

Tucatnyi szempár pillantott rám a tányérja fölül. Egyszerűen öltözött hivatalnokok, többségében háziasnak indult, középkorú nők voltak mély, durva arcvonásokkal, akik csevegéssel fűszerezik az ebédjüket. A véreim, gondoltam, és szikár, napszitta őseink jutottak eszembe. Aratók, marokszedők. Inas, gacsos lábú marokszedők. Ridegpásztorok. Mind-mind kevés étkü, kevés beszédű ember... Az elhízottság a jólét és megállapodottság jegyének számít mifelénk. Pörkölt. Zsíros krumpli. Lebbencs. Még a dinnyét is kenyérrel esszük. Mohón. De lám, kövéren, eltompulva is csontos, konok marad az állunk.

Visszafogtak a beszédből, nehogy fültanúja legyek a mondandójuknak. Derekasán kanalaztak, törték és rakták a szájukba a kosárákba kihelyezett fehér kenyeret. Az ételkiadóban támadó tanakodás jelezte, hogy a konyhások is észlelték jöttömet. Maga a tulajdonos lépett az asztalomhoz.

– Ebédelni akar?

– Ha nem zavarok.

Most rajta volt a sor a szabadkozással. Ilyenek vagyunk... Azonnal semmivé lesz a haragunk, ha emberünkre akadunk. Istenem. Sosem nyertünk háborút. Szentől szemben meghunyászkodunk.

– Megnézi uraságod az étlapot?

– Van ajánlata?

– Ritka a betéző vendégünk. Ha étlapról választ, várnia kell. A töltött káposztánk viszont...!

– Akkor káposztát kérek.

A felszolgáló lány máris hozta a tálát a merőkanállal. Lassan kanalaztam a zöldséglevest, élveztem, hogy átjár a melege. Talán szürcsöltem is. Köröttem is szaporábban kocogtak az evőeszközök. Visszazökkent az élet a megszokott medrébe. Valaki tréfásat mondott, mert páran elégedetten kuncogtak.

Megérkezett a töltött káposzta petyhüdt kis tejfölpöttyökkel a gombócokon. Felkaptam a fejem, aztán mégsem szóltam. Mit gondolnának rólam, ha kevesellném...? A gombóc puha volt, mállékony és ízetlen, mégis szívesen ettem. Erzsók néném ugyanígy főzte, és csúnyán fölháborodik, ha a fűszerért nyúlok. Eleinte törtem, aztán magam is haraptam a kenyeret. A tányér fölé hajoltam. Még néhány falat, és nincs tovább. Söhajtottam.

A kancsóban élém tett víz alkalmas lett volna mosdásra, csak ivásra nem. A tulajdonos boldogan hozta a számlát. Mintha merőben más ember állna másodjára az asztalomnál. Az arca kivirult, valósággal csüggött rajtam.

– Megfelelt a főztünk?

– Hajaj!

Megcsapott a déli forróság az utcán.

Éhes maradtam és szomjas. Az órára néztem. Jó lett volna megnézni még Erzsók néném holt víz-parti házát. Talán legközelebb. A rám váró teendőkre gondoltam. Vajon mekkora ellenállásba fog ütközni az édesanyám kihantolása? Hány egykori bűnös, helyi és országos hatalmasság érdekét, egzisztenciáját veszélyezteti? Hány kérényt kell megfogalmaznom hozzá? Hány láthatatlan falat áttörni? Akad majd szövetségesem? A családból? Az itteniek közül? Véghez vihetem-e mindezt az újratemetésig a józan eszem megtartásával?...

Zöldségboltot láttam meg a forgalmon keresztül. Círmos almát ládába rakosgatva meg korai cseresznyét. Átvágtam az úttesten. A homályos üzletteret megülte a zöldségek és a félrelökött ládák alján rothadó gyümölcsök átható szaga. Ónagy Antalék szatócsboltja volt egykoron ez a módosabb házakat utánzó, magas belterű, ám szűk vályogépület. Már gyerekkoromban, a medvecukorra várakozva is az az érzés kísértett a talpalatnyi vásárlótérből a mennyezetre nézve, mintha süllyednék.

Az utcára néző egyetlen ablak mélyedésében zacskós bab meg lencse szűrte meg a napfényt. A vakító napsü-

tés után, szinte tapogatózva araszoltam a pultig, ahol káposzta, retek és földimogyoró nehezebb szaga keveredett a melegágyi paprika és paradicsom üde illatával. Cigányasszony szólt hozzám a mérleg mögül, ugyanakkor megcsörrent a telefon a raktárban, s mire válaszoltam volna, már a rengő farát mutatta nekem.

– Mért nem acc az úrnak?

Majdnem elejtettem ijedtemben a karomra hajtott zakót. Csúnyán elhízott, verejtékező férfi állt meg a hátam mögött, citromos ládával a kezében. Egészséges fogai rám villantak, a nyakában ujjnyi vastag aranylánc fénylett. Odébb rúgott egy hulladéknak szolgáló, ócska faládát.

Az asszony kifarolt a raktárból, és rám rivallt.

– Mondja már, angyalom!

Vettem egy zacskó almát.

Megint a széles, napsütötte gyalogjárón voltam. Rózsa Lajos vitaminárudája – olvastam a valaha kanárisárgára és zöldre pingált, mára jócskán megkopott cégért. Vizenyős szemű, viaszos bőrű vénség állapotodott meg mellettem. Egészen közletről pislogott rám.

– Rózsánál mindent megkap!

– Ez lenne az a Rózsa... – kezdtem volna, ám a vénség rikácsolva belém fojtotta a szót.

– Az apja fia!

– Rózsa Lalié?

– Mondom!... Gyulán is vannak boltjai! Emeletes háza! Úszómedencével. Kerti törpékkel. Amit csak akar, mindene megvan Rózsának!

– Arról a Rózsáról beszél...

– Maga idegen! Minek akadémkoskodik? – kopogtatta meg a homlokát a vénség. – Arról a Rózsáról beszéllek, aki kocsikísérő volt a szövetkezetnél. Rakodó. Egyre följebb vitte! Ügyesebb volt, mint maga vagy én!

Kezemben az almával, padot kerestem, ahol elverhetem az éhem. Rózsa Lali... Mit is mondhatnék?... Valósággal kóvályogtam a verőfényben. Kerékpározó menyecske csöngetett rám. Megháttráltam, mire majdnem elsodort egy csapatnyi iskolás fiú. A közeli padhoz kötve kutya ugatott rám.

Aztán egyszer csak a buszon ültem.

Mi tette velem? A fogam alatt szétroppanó alma íze a nyelvemen? A napfényben fürdő gabonatóblák illata? Ahogy a töltésen túl, a folyó nádas, szittyós árterén meglevenedni látszott az élet?... Valósággal megmámorosított a tájat, embereket és emlékeket magába olvasztó érzés. A répát egyelő leánybandák dala. A tanyai kutunk kesernyés vize. A derékalj zizegése és a fénynyalábokban kavargó szalmapor. Kaszapengés. Ölelések és könnyek. Az édesanyám szava...

Minden eddiginél tisztábban láttam magunkat. Eltáposták a forradalmunkat. Aztán elhazudták és velünk is elhazudtatták. Meghunyaszkodtunk. Türtünk... Egyre hevesebben vert a szívem. A ragaszkodás tartott életben minket! S tett mássá. Elpusztíthatatlanná. Tömérdék a tennivalónk.

Már csupán élni kell megtanulnunk.

